

Anders Hallberg: Rektorsinstallation 2006

Talare

Anders Hallberg
Rektor magnificus vid Uppsala
universitet

Datum

22 september 2006

Plats

Uppsala

Herr ärkebiskop, Herr landshövding, Företrädare i
ämbetet, Rektorskollegor, Hedersgäster, Akademiska
högtidsförsamling, Studenter, Mina damer och herrar,

Jag har alltid ansett att Uppsala universitet har sin styrka och kraft i nuet.
Visioner bygger universitetets verksamhet. Vår historia och vår position ger oss
självförtroende. Den kanske stoltaste traditionen vid det här gamla lärosätet är
ändå den av förnyelse.

Universitetet ska förvalta sitt arv, som bildningsbas och traditionsbärare – men
också som förnyare och upptäckare av ny kunskap. Vår historia lär oss att den
breda kunskapen ger stabilitet, men också att våra förhållningssätt ständigt ska
vara öppna för förändringar.

Våra verksamheter får aldrig i någon djupare mening konkurrera med varandra.
De kompletterar varandra och skapar akademiens helhet. Humaniora, teologi,
samhällsvetenskap, juridik, språkvetenskap, och utbildningsvetenskap ska aldrig
ställas mot teknologi, medicin, naturvetenskap eller farmaci. Vi ska låta
vetenskaperna mötas och utvecklas tillsammans.

Universitetet är ändamålsenligt organiserat. Det finns således alla
förutsättningar för att vi trots en allt hårdare konkurrens ska kunna utvecklas
väl. Av de tusentals lärosäten som understundom utsätts för den måttstock som
kallas ”ranking” hamnar Uppsala universitet – utan undantag – bland de 100
främsta i världen, och med god marginal dessutom.

Jag ska efter bästa förmåga arbeta för att förstärka vår position som ett excellent
forskningsuniversitet. För detta krävs att vi på alla nivåer i organisationen
strävar efter förnyelse – och det är en strävan jag vet att jag delar med

fakulteterna. Det gäller grundutbildningen i lika hög grad som forskningen. Våra mål är gemensamma. Vi delar också de grundläggande värderingar som är själva förutsättningen för vår verksamhet. För mig är kvalitet ett kärnvärde. Jag ska verka för att universitetet ytterligare skärper kvaliteten inom forskning, inom forskarutbildning, inom grundutbildning, i det breda verksamhetsstödet och i arbetsmiljöfrågor.

Detta är vad jag vill nämna om Uppsala universitets vägar och vår fortsatta resa. Jag tänker tala om forskningen, forskarutbildningen och grundutbildningen. Jag tänker tala om kulturen och kulturarvet, om internationaliseringen och jämställdheten. Jag tänker tala om synligheten och om samverkan.

Men låt oss först slå fast

att det är allas uppgift att verka för att våra utbildningar och vår forskning håller hög kvalitet

att det är allas uppgift att värna om vetenskapens trovärdighet och om god forskningssed

att det är allas uppgift att upprätthålla Uppsala universitets goda namn och rykte.

— — —

Om forskningen och forskarutbildningen

Jag har i dag på morgonen meddelat konsistoriet att vi under innevarande läsår avser genomlys universitetets forskning med hjälp av en utvärdering. Vår forskning måste ha en mycket hög klass för att vi ska kunna bibehålla och stärka vår position som ett internationellt erkänt framgångsrikt universitet. Men vi måste vara självkritiska och vi måste regelbundet låta vår forskning utvärderas. Jag menar att kvalificerade genomlysningar av forskningen ger ett stabilt beslutsunderlag och en god legitimitetsgrund för framtida strategiska insatser.

Vi ska vidare påbörja en revidering av universitetets mål- och strategier. Viktigast är ändå att vi kan identifiera potentialen inom både redan kända och nya verksamheter. En utvärdering ska hjälpa oss att vaska fram guldklimpar inom forskningen.

Jag menar att vi måste ha förmåga att med ekonomiska styrmedel kunna prioritera stöd till god, livskraftig och nydanande forskning. Genom aktiva rekryteringar kan vi stärka forskning av strategisk betydelse, utan att för den skull göra avkall på bredden och mångfalden vid vårt universitet. Jag menar också att vi – med våra starka discipliner som utgångspunkt – måste skapa förutsättningar för samarbeten, för att bilda ämnes- och fakultetsövergripande forskarkonstellationer med stor konkurrenskraft och unika profiler.

Våra forskare måste naturligtvis själva fritt få välja de frågeställningar man vill bearbeta i sin forskning. Få arbetsgivare i näringslivet, i organisationer och vid myndigheter kan erbjuda denna unika frihet. Just denna frihet är en stor konkurrensfördel i jakten på begåvade medarbetare.

Den akademiska friheten har ett centralt värde för all universitetsforskning. Som forskare har vi rätt att offentliggöra och dra slutsatser utan att beakta vem eller vilka som gynnas eller missgynnas. Men vi har också en skyldighet att använda väl beprövade metoder. Prövbarhet är ett nyckelord. Våra resultat måste alltid vila på en solid grund. Vår frihet ska vara stor, men vårt ansvar likaså.

Jag anser att det är livsviktigt att vi har resurser att bedriva genuin grundforskning. Om inte ett stort forskningsuniversitet som vårt har förmågan och resurserna att bedriva högkvalitativ grundforskning så måste vi fråga vem som ska göra det? Historien visar att ingen kan förutse vilken grundforskning som leder till de stora tekniska och konceptuella genombrotten. Utan grundforskning inget Losec, och i framtiden heller inga effektiva målsökande cancermediciner.

Grundforskning bygger på kontinuerlig kompetensuppbyggnad under lång tid. Vi har ett stort ansvar i detta avseende. I kraft av vår tradition och integritet kan vi vara uthålliga i vårt stöd och tillåta misslyckanden på kort sikt. Vi kommer även i framtiden att bli överraskade av grundforskningens resultat och effekter. Vi vet inte vad den producerar – men vi vet att den gör det.

Jag anser att det är viktigt att främja rörligheten bland lärare, forskare och studenter. Vi måste vara aktiva och sträva efter att få hit toppforskare – inte bara enskilda, utan hela forskargrupper – från akademien och från andra forskningsintensiva verksamheter.

Jag tror, som ni förstår, att det är av stor vikt att vi i Uppsala har både externt rekryterade forskare och egna talanger. En lämplig blandning av forskare – kvinnor och män från olika bakgrunder – ökar förutsättningarna för att skapa framgångsrika forskningsmiljöer. I kreativa arbetsmiljöer känner sig alla personalkategorier delaktiga – alla personalkategorier.

Doktoranderna är våra framtida forskare och lärare. De doktorander som vi har antagit till forskarutbildning måste få en högklassig utbildning – annars vittrar själva grunden. De har rätt att kräva goda handledare och måste kunna känna sig trygga i kreativa och säkra arbetsmiljöer. Vi måste förse dem med goda handledare, handledare som är föredömen, som har förmågan och viljan att ta tillvara sina doktoranders potential.

Jag skulle vilja se fler forskarassistenttjänster i vår organisation. I dag har Uppsala universitet 2 300 doktorander men bara 130 forskarassistenter. Vi måste också se till – och det är lika viktigt – att vi får fler mellantjänster där både undervisning och forskning ingår som självklara uppgifter. Det kan bli en effektiv kvalitetshöjande åtgärd både för forskning och undervisning. Om vi får fler lärare, kan också fler forska i högre grad – vilket ökar undervisningens forskningsanknytning. Det är således min önskan att vi kan skapa fler mellantjänster och postdoktorala tjänster till begåvade nydisputerade forskare. Vi behöver fler språngbrädor!

Om grundutbildningen

Vår grundutbildning måste ständigt stå i blickfånget. Den kanske viktigaste frågan för mig är att vårt forskningsuniversitet också förmedlar en grundutbildning av absolut högsta klass. Helt i linje med de europeiska universitetens Magna Charta anser jag att forskning och utbildning inte får åtskiljas. Jag menar att det är viktigt att vi ytterligare förstärker

forskningsanknytningen i grundutbildningen. Om vi i ännu större utsträckning mobiliserar alla våra utmärkta forskare och professorer till grundutbildningens alla nivåer kan vi lyfta oss ännu högre.

Såväl rekryteringen av lärare som regleringen av deras anställningsvillkor måste alltså vägledas av principen att forskning och undervisning är oskiljaktiga. Värdet av den pedagogiska meriteringen får inte åsidosättas i anställningsförfarandet. Våra studenter förtjänar de bästa lärare vi kan uppbygga.

Vi ska ge våra studenter en utbildning som präglas av modern pedagogik och didaktik. Om vi kan erbjuda utbildningar av yppersta klass, och om vi har landets bäst utbildade studenter så har vi också en god bas för rekrytering till våra olika forskarutbildningar. Stolta och nöjda studenter är våra bästa ambassadörer.

Självklart måste studenterna själva fritt få välja vad de ska studera. Men det är vår skyldighet att efter bästa förmåga informera om framtida arbetsmarknader så att våra studenter kan ge sig in i sina studier med öppna ögon. Våra studenter får inte tro att en högskoleutbildning automatiskt leder till just det jobb man hoppats på. Men vi ska ge våra studenter en utbildning som är så gedigen och så användbar att de står beredda inför en föränderlig arbetsmarknad. Jag skulle vilja kunna säga att Uppsala universitet aldrig utbildar för arbetslöshet.

Vikten av samverkan gäller inte bara forskning utan i lika hög grad undervisning. Jag tror att samtal om de nya masterprogrammen och om pedagogiskt utvecklingsarbete över ämnesgränser är nödvändigt om vi ska fortsätta hålla toppstandard på våra kurser. Ni är många kunniga och erfarna pedagoger – tala med varandra och utbyt lärdomar!

Uppsala universitet ska erbjuda sina studenter mer än utbildning. Vårt utbud ger också goda möjligheter till bildning, i ordets breda bemärkelse. Här ska en medicinare kunna berika sina insikter genom att läsa kurser i teologi. Här ska litteraturvetaren nyfiket kunna ta del av grunderna i fysik. Här ska civilingenjören kunna studera språk. Vid Uppsala universitet ska bildningstanken och bredden hållas levande.

— — —

Vid ett mångomfattande universitet som vårt finns stor verksamhet som griper över fakulteter, discipliner och ämnen. Jag vill nämna några områden:

Om kulturen och kulturarvet

Universitetet är Uppsalas utan jämförelse största kulturella aktör. Våra konst- och vetenskapshistoriska samlingar är unika, vårt musikliv enastående rikt och vårt museiutbud omfattande. Vi får inte tro att dessa verksamheter lever sina liv vid sidan av universitetet, utan måste inse att våra samlingar, museer och kunniga och hängivna utövare och förvaltare är en stor tillgång för forskningen och undervisningen, för besökare och uppsalabor.

Vi har ett stort ansvar för att underhålla vårt kulturarv. Det är i en publik mening en av våra största tillgångar. 2007 kommer att bli Carl von Linnés år. Många kommer att komma till Uppsala och Uppsala universitet för att fira 300-årsminnet av Linnés födelse. Botaniska trädgården, Linnés Hammarby, Linnéträdgården är minnen av internationellt intresse – vi axlar detta ansvar med stolthet.

Studentnationerna är förvisso också en del av vårt kulturarv och studentlivet en kultur i sig. Universitetets dragningskraft bland framförallt unga människor – detta är inget att sticka under stol med – ligger delvis i stadens studentliv. Jag vill utlova ett fortsatt nära och gott samarbete med studentkårerna och de 13 studentnationerna. Denna månghundraåriga symbios mellan vetenskap och vett och klang och jubeltid måste vi förstå att även fortsättningsvis vårda och värna.

Om boksamlingarna var själen i det traditionella lärosätet är biblioteket i dag kunskapsnoden i det informationsteknologiska universitetet, där det tryckta och digitaliserade ordet står sida vid sida. Biblioteket – i dess olika former – är och förblir en mötesplats för kunskap och människor och i allra högsta grad en viktig del av vår dagliga undervisning och forskning.

Om internationaliseringen

Uppsala universitet har sedan begynnelsen präglats av sin internationella närvaro och utblick. Det viktigaste internationaliseringsarbetet sker ofrånkomligen ute i verksamheten – bland enskilda lärare, forskare och forskargrupper – och det fortgår i många processer och projekt. Vi ska fortsätta det framgångsrika internationaliseringsarbetet, som fått så stor och positiv uppmärksamhet. Vi vet att den europeiska integrationen av forskning och högre utbildning kommer att intensifieras. Uppsala universitet antar denna utmaning med tillförsikt och entusiasm.

Vi får inte glömma att världen sträcker sig bortom Europa och att den sträcker sig långt bortom alla formella regelverk. Våra redan vittomspännande kontakter når till växande ekonomier och utbildningsmiljöer i Asien. Vårt levande arv efter en Hammarskjöld, en Söderblom, och andra, gör att vi i kraft av kunskap och erfarenhet kan och vill bidra till fred, demokrati och mångfald.

Om jämställdheten

Här hemma ska vi fortsätta vårt målinriktade arbete. Vårt mål är självklart att ha ett jämställt universitet. I dag är 60% av våra studenter i grundutbildning kvinnor. Från år 2003 har något fler kvinnor än män antagits till forskarutbildning. Än så länge är bara knappt 18% av våra professorer kvinnor. Med fler mellantjänster och med lämpliga åtgärdspaket – men med det menar jag inte kvoterings – kan vi fånga upp fler kvinnliga lärar- och forskarbegåvningar. Förvånansvärt få av våra adjungerade professorer är kvinnor. Kanske den adjungerade professuren är ett första steg att gå för att snabbare öka andelen ledande kvinnor vid Uppsala universitet?

Jag tror man ska fokusera på kvinnor på mellannivå. Jag menar också att det är viktigt att – med till exempel forskningsanslag – kompensera kvinnor som engagerar sig i styrelser och nämnder. Jag har inför konsistoriet tidigare i dag presenterat idéer med den innebörden.

Om synligheten

Uppsala universitet ska synas på den offentliga arenan. Och visst bör vi kunna ge stöd till aktiviteter med massmedialt genomslag. Törs jag som gammal lundensare föreslå ett populärvetenskapligt frågeprogram i aulan, där våra mest självlysande forskare och lärare ges plats på scenen?

Jag tycker i denna anda att vi bör odla våra kulturpersonligheter – kvinnor och män som ibland vågar kliva över det akademiska skranket och göra sig hörda i media, inför publik och i skolor. En ökad synlighet av vetenskapen i det offentliga rummet säkrar rekryteringen på sikt och ger oss goda argument för forskningens och den högre utbildningens plats i människors vardag. Vi borde kunna finna incitament – efter förtjänst och skicklighet – för den som vill och kan skriva, berätta och visa vägen.

Jag menar därtill att vi måste våga, orka och ha förmågan att debattera. Kvacksalvare, charlataner och skojare får aldrig stå oemotsagda. Som forskare vid Uppsala universitet har vi ett informationsansvar och alltid enskyldighet att bekämpa oseriös forskning och villfarelser.

Om samverkan med omvärlden

Mycket kan vi göra själva, men ensam är inte alltid starkast. Vår utveckling – det är min fasta övertygelse – sker i samspel och samverkan med omvärlden. Till närvarande universitetsrektorerna vill jag säga att våra systeruniversiteter i regionen är självklara partners i en fortsatt utveckling, och det gäller särskilt vår närmaste granne SLU. Men jag menar också att universitetet i Lund, vår historiska like, är en god kompanjon. Jag vill sålunda verka för att vi i en positiv anda och till nytta för hela universitetsväsendet vidareutvecklar samarbetet mellan dessa lärosäten, men också med näringsliv, landsting och andra aktörer, lokalt, regionalt och nationellt.

Låt mig så säga några ord om näringslivskontakter, entreprenörskap och

kommersialisering. Universitetet har tagit och tar sitt ansvar för att utveckla dessa områden, men jag menar att vi måste bli ännu bättre till ömsesidig nytta för universitetet och dess omvärld. Vi ska bli bättre på att förmedla kunskap om entreprenörskap och kommersialisering till våra studenter och forskare. Jag menar att ett av våra viktiga samhällsuppdrag är att se till att innovationer kommer samhället till godo. Vi vet att våra forskningsinnovationer leder till nya företag och fler arbetstillfällen, men också till ökad samverkan mellan företag och vårt universitet. Ett gynnsamt klimat där idéer får växa ger på sikt våra studenter jobb och stimulerar ekonomin. Jag menar att alla är vinnare.

Jag vill betona att kommersialisering självklart inte står i motsats till excellenta akademiska prestationer. Det konkreta arbetet kan och ska heller inte ske inom akademien, utan genom strukturer som till exempel universitetets holdingbolag. Forskare ska göra det de är bäst på – alltså forska.

— — —

I själva verket är det en mycket liten del av vår forskning som är föremål för kommersialisering. Andra värden, som rör oss själva och vårt samhälle, utgör de fundament som inte är själva livets byggstenar, men basen för vår tillvaro och våra förutsättningar. Humaniora och samhällsvetenskap handlar om hur och varför människan fungerar som hon gör, och det är inte mindre viktigt att utforska än livets och universums gåtor.

Jag vill slutligen slå fast att våra två kärnområden är forskning och utbildning. Detta tål att upprepas igen och igen: universitetets viktigaste uppgift är att värna kvalitet och effektivitet i sina kärnverksamheter! Jag ska efter bästa förmåga arbeta för att Uppsala universitet ska genomsyras av insikten att endast det bästa är gott nog. Kvalitet i vår värld måste alltid gå före kvantitet.

Ett universitet blir ett universitet först i kraft av sin helhet. Det jag har sagt har pekat åt ett och samma håll: ett fullständigt universitet är ett starkt universitet. Fakulteterna stöder och kompletterar varandra. Vi måste fortsätta värna universitetstanken! I vår vardag ägnar vi oss åt vårt eget, vår undervisning och

vår forskning. Men genom den bredd, det djup och den kultur som Uppsala universitet ger sina studenter och anställda kan vi erbjuda mer än bara en utbildning eller ett yrkesval. Den vägen mot ett rikare liv har Uppsala universitet vandrat i mer än 500 år och fortsätter att göra det länge än.

Tack.

Taggar

2000-tal, 2006, Installationstal, Man, Rektorstal

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/anders-hallberg-rektorsinstallation-2006>